соиск. уч. степ. канд. философ. наук: спец. 09.00.01 «Онтология и теория познания»/ А.А. Аредаков. – М., 2007. - 16 с. *Бердяев Н.* Смысл творчества (Опыт оправдания человека). – М.: Изд-во Г.А. Лемана и С.И. Сахарова, 1916// http://www.psylib.ukrweb.net/books/berdn01/index.htm. *БЭС.* – Большой энциклопедический словарь// http://mirslovarei.com/content_bes/Vselennaja-12188.html. *ВЭФ.* - Всемирная энциклопедия: Философия/ Главн. науч. ред. и сост. А.А.Грицанов. – М.:АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. – 1312 с. *Демокрит.* Учение об органической природе// Антология мировой философии. В 4 т. Т.1. Ч. 1. – М.: Наука, 1969. – С. 337-346. *Кассирер Э.* Избранное. Опыт о человеке. – М.: Гардарика, 1998. – 784 с. *Лейбниц Г.-В.* Сочинения в 4-х т. Т. 1/ Ред. и сост., авт. вступит. статьи и примеч. В.В. Соколов; перевод Я.М. Боровского и др. – М.: Мысль, 1982. – 636 с. *Лейбниц Г.В.* Сочинения в 4-х т. Т. 2/ Ред., авт. вступ. статьи и примеч. И.С. Нарский. – М.: Мысль, 1983. – 686 с. *Лукьянец В.* Нанотехнологии и их роль в судьбе цивилизации// http://www.transhumanism-russia.ru/content/view/207/94/. *НФС.* – Новейший философский словарь // http://ariom.ru/wiki/Transcendencija *Ориген.* О началах// http://www.roerich-belogorie.ru/Origen1.htm. *Парменид.* О природе// Фрагменты ранних греческих философов. Ч. 1. – М.: Наука, 1989. – 572 с. *ПЭ.* - Психологическая энциклопедия // http://mirslovarei.com/content_psy/ANTROPOMORFNOST-36730.html *Сартр Ж.П.* Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии/ Пер. с фр., предисл., примеч. В.И. Колядко. – М.: Республика, 2000. – 639 с. – (Мыслители XX века). *Сергеев К.А., Коваль О.А.* Монадология Лейбница: мир как представление// Homo philosophans. Серия «Мыслители», вып. 12. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2002. – С. 480-505. *СИС.* – Словарь иностранных слов. – 18-е изд., стер. – М.: Рус. яз., 1989. – 624 с. *Снежко В.П.* Как возможно размышляющее вопрошание о человеке? //Філософія, політологія, соціологія. – Гуманітарний вісник ЗДІА, 2002, № 9. – С. 51-60. *Спектор Р.* Визуальная антропология, как проблема кинематографической ответственности// Материалы гуманитарного симпозиума «Открытие и сообщаемость культур»// http://www.norfest.ru. *Флоренский П. А.* Макрокосм и микрокосм// Сочинения в 4 т. Т. 3. – М.: Мысль, 1999. – С. 440-452. *Хайдеггер М.* Положение об основании. Статьи и фрагменты/ Пер. с нем., глоссарий, послесловие О.А. Коваль, предисловие Е.Ю. Сиверцева. – СПб.: Алетейя, 2000. – 290 с. *Человек*: Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. Древний мир – эпоха Просвещения/ Редкол.: И.Т. Фролов и др., Сост. П.С. Гуревич. – М.: Политиздат, 1991. – 469 с. *Шелер М.* Положение человека в космосе// Проблема человека в западной философии: Переводы / Сост. и послесл. П. С. Гуревича; общ. ред. Ю.Н.Попова. - М.: Прогресс, 1988. – С. 31-95. *WN.* - WordNet 3.0: Princeton University, 2006// http://dictionary.reference.com/cite.html.

СЄДІНА І.Ю.
(*Криворізький економічний ін-т ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»*)

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В РАМКАХ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМ

Розвиток сучасного мовознавства характеризується пильною увагою лінгвістів до питань змістовної сторони мови. Це обумовлюється тим, що без розробки семантичного аспекту мови неможливе глибоке розуміння його природи, закономірностей його функціонування і розвитку, його зв'язку з мисленням і поведінкою людини, його особливостей у відображенні навколишньої дійсності. Протягом майже всього розвитку людства час являється однією з найважливіших проблем наукового і ненаукового знання, що визначається нерозривним зв'язком даної категорії з діяльністю і мисленням як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Подолання античного, середньовічного (постсередньовічного) темпоралізму, досягнення сучасних дослідників у цій області не змогли загасити інтерес до розуміння та трактування часу в людини на зламі XX-XI століть. Причини цьому-

складність самої категорії: з одного боку, її космічний , всесвітній, а з іншого - соціальний, ментальний, особистісний масштаби. Не випадково в загальнонауковому розумінні ця категорія представляє собою міждисциплінарну проблему (фізичну, філософську, біологічну, хімічну, психологічну, літературознавчу, лінгвістичну і т.д.), яка характеризується різноаспектністю вивчення.

Дослідження часу як філософської категорії присвячені монографічні роботи західно-європейських та вітчизняних філософів XX століття: М.Хадеґґера, Г. Рейхенбаха, Дж.Уітроу, В.П. Казаряна, Ю.Б.Молчанова, М.С. Кагана та інших.

Метою статті є дослідити категорію темпоральності крізь призму новітнього лексико-фразеологічного шару англійської мови.

Згідно з філософським визначенням, час є засобом існування людини, в якому вона повинна переживати минуле, теперішнє і майбутнє і, таким чином, час розглядається як безумовна передумова буття людини [Кузнецов 2004, с. 92-94].

Один із засновників філософської течії екзистенціалізму німецький учений М. Хадеґґер [Хайдеггер 2003] визначав буття через час, англійський дослідник Дж.Уітроу розглядав проблему в контексті всієї людської культури, а Г.Рейхенбах [Рейхенбах 2003] теоретично узагальнив таку властивість часу, як його направлення. Ідеї західних філософів значно вплинули на появу численних підходів до цієї категорії у вітчизняній науці.

Одне з найширших тлумачень темпоральності пропонує американський вчений Дж.Т. Фрейзер. Згідно його теорії, існує п'ять різних темпоральностей, які утворюють ієрархічну структуру [Фрейзер 2008]. Найвищим рівнем темпоральності науковець називає «ноотемпоральність» або «ноєтичний час». Рівнем нижче знаходиться «біотемпоральність» або «біологічний час». Наступним рівнем є «еотемпоральнісь» як найпростіша форма безперервного часу. Час світу елементарних часток у концепції Дж.Т.Фрейзера носить назву «прототемпоральність». Нищим рівнем темпоральності, згідно з Дж.Т. Фрейзером, являється «атемпоральність», що представляє собою час часток, які рухаються з нульовою швидкістю світла, це стан енергії вакуума.

Відмітимо, що Дж.Т.Фрейзер до вже названих п'яти видів темпоральності додає соціотемпоральність як розподіл на час, що відчувається і час, який усвідомлюється [Фрейзер 2008].

Визначальний вплив на розвиток ідеї часу зробили геніальні відкриття фізиків. Спираючись на вчення І.Ньютона про абсолютний час, на концепцію просторово-часового континуума, яка витікає з теорії відносності Л.Ейнштейна, Я.Ф. Аскін диференціює фізичний і філософський аспекти проблеми, розмежовує простір і час як самостійні, але взаємопов'язані субстанції. Н.Н. Трубніков обґрунтовує важливість і специфіку філософсько-світоглядного підходу до цієї категорії [Трубников 1978]. Онтологічний, культурологічний, антропологічний підходи до проблеми виділяє М.С. Каган [Каган 1971]. Всі мислителі слідом за Г. Рейхенбахом визнають головною особливістю часу - направленість і незворотність останнього.

Дослідження біологічної категорії часу належить первісно академіку В.І. Вернадському, який розглядає проблему в широкому планетарному аспекті, вивчає її місце у різних геологічних науках (геохімії, космохімії, астрофізиці). Власне біологічний час учений визначає як час, «пов'язаний із життєвими явищами, а саме з простором, що відповідає організмам, а також час володіє дисиметрією», тобто на думку В.І. Вернадського, він з'являється в біосфері [Вернадский 1994].

Велика увага приділяється соціальному часу, що визначається як той, що виражає відношення між тривалостями і послідовностями соціальних подій і процесів [Наумова 1997, с.159-176.] Необхідність введення поняття соціального часу зумовлена специфікою соціальної реальності: в ній діє людина, яка переслідує свої власні цілі. В суспільстві існує тісний зв'язок сприйняття часу з життєдіяльністю

людини. Позначається той факт, що сучасна соціальна теорія тільки нещодавно почала враховувати часовий фактор соціального життя і детально розглядаються три характеристики соціального часу: включенність, стратифікація і синхронність.

Соціальна природа часу відкриває можливості існування особливого внутрішнього світу особистості, який укорінюється в психологічному часі людини. Виділяють 3 рівні часу людини: психологічний, сенсорний час індивіда, це - система усвідомлених і неусвідомлених фізіологічних ритмів, які поєднанні з природними формами часу, темпоральні характеристики психічної діяльності, інтуїції уяви, емоцій. Другий рівень - особистий час, що з соціально-історичним забезпечує вихід із часової структури суб'єкта в ритми культури та суспільства. Разом з тим існує і третій рівень хронологічної протяжності буття людини - це особистісно-екзестенціальна форма часу, що виражає рівень усвідомлення часових рядів і ритмів особистого існування, життєвого шляху та самопізнання особистості, часу здійснення, самореалізації особистості, фундаментальних цілей її життя, але не календарна хронологія. Отже, все частіше підкреслюється універсальний і поліфонічний характер ідеї часу, її статус категорії культури, необхідність дослідження різних сфер реальності і переорієнтації свідомості [Наумова 199, с.159-176].

Культурно-історична проблематика часу, включаючи психологічний, а особливо художній аспекти, довгий час розроблялась тільки в рамках літературознавства, що відобразилось у літературних енциклопедіях. Стисла літературна енциклопедія дає визначення художнього (текстуального або авторського) часу, розуміючи його як «найважливішу характеристику художнього образу, яка організує композицію твору і забезпечує його сприйняття як цілісної і самобутньої художньої дійсності».

Пов'язаний з мисленням і мовленням людини, час знаходить своє вираження в мові, національній спадщині людей, і тому дійсно являється однією з фундаментальних категорій лінгвістики. Безпосереднє відношення до категорії часу, з точки зору когнітивної науки, має те, що людина пізнає світ у його онтологічній суті, таким, яким він є, і категорію часу відносять само до онтологічних категорій, за допомогою яких людина членує оточуючу його дійсність.

Здібність свідомості суб'єкта визначати часову структуру об'єкта сприйняття являється одним із факторів, які окреслюють можливість адекватного розуміння реципієнтом смислу повідомлення. Критерії виділення часових значень і границі семантичної категорії «часові відносини» не визначаються і не співпадають у різних дослідників.

Визначний вплив на розвиток сучасної лінгвістики мала теорія функціонально-семантичних полів, розроблена [Бондарко 1971], у межах якої поруч із модальністю, аспектуальністю, часовою локалізованістю і т.д. розглядається функціонально-семантична категорія темпоральності, яка охоплює «різні засоби вираження часових відносин»: морфологічні, лексичні, синтаксичні, контекстуальні. Вчений розглядає темпоральність як «функціонально-семантичну категорію, яка виражає сутність фізичного і філософського аспектів часу, що реалізується різними мовними засобами: сукупністю граматичних, лексичних і комбінованих засобів, де ядром темпоральності є граматичний час».

Аналіз робіт А.В.Бондарка показав, що в центрі уваги дослідника – «часовий дейктичний центр», під яким він розуміє системно-мовну точку відліку часових відносин [Бондарко 1999]. Вважаючи, що цей часовий дейктичний центр виражений, насамперед, у системі дієслівних форм часу, і відносячи, наприклад, лексичні адвербіальні показники часу до дальньої периферії поля темпоральності, вчений досліджує в першу чергу граматичний час.

Таким чином, під лінгвістичним аспектом часу звичайно розуміють відображення певної моделі реального (фізичного) часу в мові як форми репрезентації

часових відношень різнорівневими засобами. Мова, як відомо, утворює континуум з іншими формами людської діяльності, тому категорію часу можна віднести до тих феноменів, за допомогою яких здійснюється взаємодія між мовною і позамовною діяльністю, а реальність трансформується у світ людської свідомості. І якщо в основі побудови фізичних моделей часу закладені головним чином кількісні ознаки, то в основі його лінгвістичний моделей переважають якісні характеристики часових відношень [Бондарко 1999].

Для лінгвістичних досліджень характерним є розмежування трьох інтерпретацій часу - хронологічний, релятивний та егоцентричний. На стику логіки й лінгвістики виникає нова лінгво-філософська концепція часу, представники якої - А.В.Бондарко, М.Г. Сенів, Р. Бойерм, К. Фабріціус-Хансен та ін., відштовхуючись від ідей О. Есперсена і Г. Рейхенбаха, в пошуках «універсальної системи часу» доходять висновку, що шляхи і засоби вербальної реалізації темпоральних відношень мають охоплювати не лише власне граматичний час, але й вид, модус, таксис і дейксис, а також лексичні та синтаксичні засоби втілення часової семантики [Бондарко 1999, с.66], вводячи тим самим комплексну функціонально-семантичну категорію (поле) темпоральності.

Темпоральність є категорією, в якій нерозривно переплетені два аспекти лінгвістичного часу - логічний і інтерпретаційний. Як концепт, час являє собою об'ємне смислове утворення, в якому вирізняються понятійна, образна та ціннісна (емотивно-оцінна) сторони. Не маючи чітких меж і жорсткої структури, концепт існує в ментальному світі людини як «пучок понять, уявлень, знань, асоціацій, переживань, які супроводжують слово» [Бондарко 1999, с.71].

Беручи до уваги сучасний процес глобалізації, розвиток техносфери як штучного середовища життєдіяльності людини з якісно новими рівнями інтегрованості, цілісності та взаємозалежності, розуміння часу, що (за Кантом) є апріорною, формальною умовою всіх явищ загалом, значно трансформувалось. На сьогодні поряд із звичними уявленнями про час, які, як відомо, існують в якості однієї з вихідних моделей сприйняття світу людиною, наслідком проникнення в повсякденне життя всесвітньої мережі Internet та в результаті виникнення віртуального простору, а так і віртуального суспільства, з'являється зовсім нове завдання науки – це спроба показати своєрідну двоплановість категорії часу: її взаємозв'язок із реальною категорією часу та її своєрідність, неповторність в техногенному бутті, в межах даного суспільного явища [Никитин 2003].

Як результат прискореного розвитку суспільства і виникнення нових домінант свідомості, за визначенням дослідників, в сучасних мовних системах час підлягає вираженню не стільки граматичними, скільки лексичними засобами [Бехта 2004]. Отже, нам здається доцільним розглядати категорію з одного боку, онтологічного,а з іншого - екзистенційного часу крізь призму новітнього лексико-фразеологічного шару англійської мови.

Необхідно зауважити, що при виникненні нових слів із часовою семою, а найчастіше із соціологічної, комп'ютерної, статистичної сфер життя, основний акцент спостерігається на опозиції минуле-майбутнє, тобто на періоди «до» та «після» події. Подібним чином визначається презентація свого відношення або думок, які мали значення до, але не після, наприклад, терористичних нападів 11 вересня 2001 року(*so September 10*):

Watching Big Brother for any length of time has shown us that there are more rational reasons to really, really hate these people than simply the color of their skin. After all, pigmentation prejudice is so September 10, darling. (Irish Independent, June 30, 2005).

Синонімічним наданому неологізмові на понятійному рівні можна вважати семантичне утворення Generation 9-11(Покоління людей, яких прийняли до шкіл або вищих навчальних закладів 11 вересня 2001 року):

"Generation 9-11can learn… from your profound sense of duty and honor, and your spirit of selfless service-the significance we are only now beginning to heartily embrace," he said. (The Lexington Herald Leader, November 11, 2001)

Як бачимо, даний семантичний неологізм, створений за допомогою композиції, має експліцитно виражене темпоральне значення на межі онтологічного і екзистенціального часу і ще не втратив експресивного навантаження.

Цілий ряд семантичних неологізмів був утворений навколо поняття «кінцевої, термінальної» точки техногенного буття, а саме того моменту в часі, коли наша цивілізація зникне взагалі через серйозну програмну помилку всесвітньої комп'ютерної мережі (*D10K problem, doomsdate,* абревіатурні утворення *-Y2K problem,Y2K leap year bug, Y2OK* і т.д.):

"After a year of computer-bug fears and a month of terrorism warnings, everything was Y2OK". (Time, January 1, 2001)

Саме специфічні екзистенціали людського буття як самотність, смерть, страх, у даному випадку, віртуального буття пояснюють, на нашу думку, наявність такого лінгво-онтологічного феномену як семантика приреченості, континуативного очікування кінця в наведеній понятійній парадигмі.

Все вище сказане дозволяє зробити висновок, що визначення часу як об'єкта природничо-наукових, умоглядно-філософських, лінгвістичних побудов дає лише гносеологічну експлікацію часу. Розкриття значення і сенсу концепту часу в новітніх лексичних одиницях англійської мови можливо лише завдяки зіставленню наукового, філософського і повсякденного контекстів вивчення феномену часу. Реалії сучасного знання свідчать про те, що концепти простору і часу неможливо зрозуміти і адекватно описати в одному контексті, спираючись лише на граматичні ознаки категорії темпоральності, без врахування її лексичної семантики та специфіки реальної/ віртуальної дійсності відображення свідомістю.

Перспективою подальших розвідок слід вважати класифікацію і аналіз одиниць новітньої англійської лексики, спираючись на їх значення , структуру, а також засоби вираження темпоральності.

Література

Аскарова А.Х. Семантические процессы в рамках лексико-семантического макрополя времени: Диссертация кандидата филологических наук: 10.02.19.-Саратов,1992.- С.20. Белозьорова Ю.С. Когнітивно-дискурсивна концептуалізація часу в сучасній німецькій мові: Дис. … канд..філол. наук 10.02.04/ Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2004. - 197с. *Бехта* І. Дискурс наратора в англомовній прозі. – К.: Грамота, 2004.– 304с. *Бондарко* А. В. Основы функциональной грамматики: языковая интерпретация идеи времени. - СПб: Изд-во СПБУ, 1999. –С. 66. *Вернадский* В.И. Живое вещество и биосфера. – М.: Наука, 1994.– 672с. *Гансвинд* И.Н., Фрейзер Дж. Т. и его теория времени [Електронний ресурс] /И.Н. Гансвинд. – Режим доступу: http://www. chronos.msu.ru/ biographies/ gansvind _ freizer.html. *Каган* М.С. Пространство и время в искусстве как проблема общеэстетической науки // Ритм, пространство и время в литературе и искусстве. - Л., 1974.- 440с. *Кузнецов* В.Г. Время /Словарь философских терминов– М.: ИНФРА – М,2004. – XVI, С. 92-94. *Махачашвілі* Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: Монографія. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. - 204с. *Наумова* Н.Ф. Время человека // Социол. журнал. 1997. № 3. - С. 159-176. *Никитин* М.В. Основания когнитивной семантики. – СПб: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2003. – 277с. *Рябцева* Н.К. Аксиологические модели времени //Логический анализ языка: Язык и время. - М., 1997. - С.78-95, 83. *Рейхенбах* Г. Философия пространства и времени: Пер. с англ. – М.: Едиториал

УССР, 2003. - 203с. *Темпоральность* // Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность / Отв. ред. А. В. Бондарко. Л.: Наука, 1990. - С.5–58. *Трубников* Н.Н. Время человеческого бытия. М., 1987. - С. 168 *Трубников* Н.Н. Проблема времени в свете философского мировоззрения // Вопросы философии. – 1978. – № 12. –С.34-35. *Українська* літературна енциклопедія.-http://www.ukrlib.com.ua/encycl/index.php. *Філософський* енциклопедичний словник on-line. -http://www.slovar.com.ua/fil-enc.html, 2008. *Хайдеггер* М. Бытие и время. – М.: Фолио, 2003. – 503с.

ФЕДОРОВА Ю.Г.
(*Маріупольський держ. гуманітарний ун-т*)

СЕМІОТИЧНА СИНГУЛЯРНІСТЬ

Словниковий склад англійської мови на сучасному етапі свого розвитку характеризується високою динамічністю і відкритістю до нових змін в лексичній системі, що пов’язано із необхідністю десигнації нових понять, речей, явищ, які з'являються в процесі активної пізнавальної діяльності людини. Англійські лексико-фразеологічні новотвори останніх десятиліть рефлектують уявлення, знання та набутий досвід носіїв англійської мови за час найбільш інтенсивного розвитку науки, високих технологій, змін в економічній, політичній, культурній, соціальній, ідеологічній та ін. сферах життєдіяльності людини. Вивченню шляхів та способів збагачення словникового складу англійської мови присвячено роботи таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як Єнікєєва С.М., Заботкіна В.І., Зацний Ю.А., Левицький А.Е., Махачашвілі Р.К., Ребрій О.В.та багато інших.

Предметом нашого дослідження стали неологізми англійської мови, що поповнюють та змінюють мовну картину світу.

Матеріалом роботи слугували 1000 новоутворень англійської мови, отриманих з конвенційних лексикографічних джерел, лексикографічних реєстрів електронного формату та сучасних англомовних періодичних видань, які були детально проаналізовані та розподілені за секторами.

Метою нашого дослідження є дослідити та проаналізувати поповнення словникового складу англійської мови та еволюції мовної картини світу сучасного американського суспільства.

Згідно з нашими кількісними підрахунками ми можемо запропонувати наступну ієрархічну систему секторів мовної картини світу, які поповнюють та змінюють словниковий склад сучасної англійської мови.

